

Mikes Kelemen

(Zágon, 1690. augusztus–Rodostó, 1761. október 2.)

Apja, Zágoni Mikes Pál a kuruc harcokban Thököly Imre oldalán vett részt, ezért később kivégezték. Családja református volt, ő azonban katolikus szellemben nevelkedett, s 1702-től Kolozsváron a jezsuitáknál tanult. 1707-ben apródként került a fejedelem, II. Rákóczi Ferenc udvarába.

1711-ben önkéntes száműzetésbe ment urával, Rákóczival. Lengyelországi tartózkodás után 1712 telén hajóztak Franciaországba, ahol öt évet töltöttek. Rákóczit XIV. Lajos is fogadta. Párizsban, majd Grosbois-ban, a kamalduli rendházban éltek. Ezekben az években Mikes elsajátította a francia nyelvet és megismerkedett a korabeli francia irodalommal, így ez írói formálódásának is meghatározó szakasza volt.

Száműzetésük következő s egyben utolsó állomása Törökország, ahová 1717-ben érkeztek meg III. Ahmet szultán meghívására. A tervük az volt, hogy itt várják meg, míg kedvezőbb helyzet alakul ki, s a franciákkal és a törökökkel szövetségre lépve megtámadhatják az osztrákokat. Ilyen lehetőség azonban nem adódott, s a bujdosók több helyen is megfordultak, míg véglegesen letelepedhettek Rodostóban. Hazatérésükre sem ekkor, sem később nem volt remény, noha Mikes Rákóczi 1735-ben bekövetkezett halála után kérelmezte az amnesztiát, nem járt sikerrel. Honvágyár jól riikrozi a leveleiben olvasható híres mondat: „*En úgy szeretem már Rodostót, hogy soha el nem felejtetem Zágon!*” Csak élete utolsó éveiben kapott engedélyt, hogy levelezhessen családjával. Túlélte bujdosó társait, s pestisben halt meg.

Jelentős fordítói életművet hagyott maga után, vallásos elmélkedéseket, lelkigyakorlatos könyveket (*Az ifjak kalauza*, *Catechismus formájára való közönséges oktatások*. stb.), korabeli anekdotagyűjteményt (*Mulatságos napok*) ültetett át franciából magyarra. Legjelentősebb műve a *Törökországi levelek* című fiktív levélregénye. A mű nemcsak rendkívül értékes kortörténeti dokumentum, hanem egyben a 18. századi magyar nyelvű prózairodalom egyik legkiemelkedőbb, nyelv- és stílusújító alkotása. A 207 levél 1717 és 1758 között keletkezett, címzettjük egy bizonyos P. E. grófné, akit többször próbáltak valós személyekkel azonosítani, valószínű azonban, hogy kitalált nőalakról van szó. A *Leveleskönyv*ben keverednek a valós és fiktív elemek, a bujdosók mindennapjainak történései és – Mikes olvasmányélményeinek hatására – korabeli francia irodalmi művekből átvett betétek, anekdoták.

Mikes kalandos, de saját maga által részletesen dokumentált életútja számos későbbi író, alkotót ihletett meg, a hazájától távol élni kényszerülő, folytonosan hazavágyó író valós és fiktív alakja rendkívül változatos műfajú alkotásokban bukkan fel. A *Törökországi levelek* modern szellemisége miatt változatlanul népszerű olvasmány, angol, német, olasz, román, török fordításban is megjelent.

TÖRÖK ORSZÁGI LEVELEK,

mellyekben

A II^{dik} RÁKÓTZI FERENTZ

Fejedelemmel Bujdosó Magyarok' Történetei
más egyéb emlékezetes dolgokkal egygyütt
barátságollan előadtnak.

1714

MIKES KELEMEN

Az említett Fejedelemmel néhai Kamarálla.

Mest pedig

Az eredetképpen való Magyar Kézíráfokból
kiadta

KULTSÁR ISTVÁN

Az Ékesfzölésnek Tanítója.

SZOMBATHELYEN,

Nyomtatta SIESS ANTAL JÓSEF.

1 7 9 4

A Törökországi levelek
első magyar nyelvű kiadásának címlapja,
Szombathely, 1794

Lengyel Réka
MTA Irodalomtudományi Intézet

Ajánlott irodalom: *Irodalom, történelem, folklór. Mikes Kelemen születésének 300. évfordulójára. A budapesti Mikes-konferencián elhangzott előadások.* Szerk. Hopp Lajos, Pintér Márta Zsuzsanna, Tüskés Gábor. Debrecen, 1992.; Hopp Lajos: *Mikes Kelemen. Életút és írói pályakezdet.* Szerk. Tüskés Gábor, Bp., 2000.; Cinzia Franchi: *Európai utas, Erdély szerelmese.* In *A magyar irodalom története. A kezdetektől 1800-ig.* Szerk. Jankovits L., Orlovsky G., Bp., 2007.